

MEDLEMSMØTE 2. APRIL 2013 KL 1900 PÅ FOLKVANG.
70 til stede.

Sverre Mørkhagen: Drømmen om Amerika.

Mørkhagen har utgitt 2 omfattende bøker om den norske utvandringa til Amerika, i 2009 og 2012. Første bok forsøker å forklare årsakene til utvandringa, men den andre boka handler om hvordan det var i Amerika de første 75 åra. Undervegs viste det seg å være behov for ei tredje bok, som skal omfatte tidsrommet etter 1900.

Bortsett fra Irland var den norske utvandringa større enn fra alle land i Europa. I tidsrommet 1880-1915 utvandra 500.000 nordmenn av ei befolkning på 2 millioner. At 20% av et folk flytta, merktes begge steder.

Den første norske utvandringa fant sted i 1825 («Restaurasjon»). Definitiv sluttstrek kan man sette ca.150 år seiere, Den Norske Amerikalinje blei nedlagt 1971.

Helt fra de første engelske utvandrenes tid lå det ofte religiøse konflikter bak. I Cleng Perssons følge var de fleste kvekere eller haugianere. Måten Hauge var behandla på, avspeilte et samfunn bygd på (dårlige) embetsmenns autoritet, og eneveldet blei forstått som gitt av Guds nåde. Fattige hadde seg sjøl å skylde for sin situasjon. Prestene refsa dårlig moral uten å forstå sammenhengene.

Til tross for en liberal grunnlov i 1814 blei det meste som før. Ett liberalistisk tiltak blei dog snart gjennomført: Fri brennevinsbrenning (1815), som blei ei stor ulykke for landet. I 1850 var alkoholkonsumet pr. innbygger 4 ganger høyere enn i 1990.

Etter Hauges løslatelse vokste haugianerbevegelsen sterkt. Den sto for en (for si tid) friere, gladere og mer oppmuntrende kristendom og var i sitt vesen antiautoritær. De kom ofte i konflikt med myndighetene representert ved prester som gikk til lensmannen for å straffe «vantro» utfra ulike lover.

I løpet av 1800-tallet vokste folketallet i Norge fra 820.000 til ca. 2 millioner (til tross for stor utvandring i siste halvdel). Jordbruk var i alt vesentlig levebrødet. Det blei knapt om jord, og et voksende husmannstall kunne bli pressa ut av bondesønner uten odel og inn i en enda verre tilværelse for eksempel som inderster eller dagarbeidere.

Det er derfor ikke rart at det i vide kretser utvikla seg en drøm om en bedre tilværelse i Amerika, med både materiell og åndelig frihet.

De første innvandrene sleit imidlertid tungt. Perssons koloni ved Ontariosjøen lå på kald, tungdrevet jord med mye skog. Landagenten fikk aldri betalt for landet og måtte etter hvert hjelpe dem videre. Det blei til Fox River nær Chicago over 1000 km. lenger vest. I dette området kom det med tida mange norske utvandrere. Chicago vokste fram i rekordfart og blei for en stor del bygd av vossinger og andre nordmenn. Nøkkelen til den sterke veksten var kanalene New York- Albany og Lake Michigan- Illinois- Mississippi som knytta sammen både Øst/Midt og Nord/Sør. Mange nordmenn var sysselsatt ved bygginga av den siste av disse.

Etter hvert blei det også bygd jernbaner som bandt landet sammen, disse åpna (sammen med fordrivelsen av indianere) for kolonisering av Wisconsin (stat 1848), Minnesota (1858) og Dakota-statene (1889). Dette blei kjerneområdet for norsk innvandring.

Det var mange vansker å overvinne. Man måtte håndtere både villmark og indianere, lovløshet og korrupsjon og mange ukjente sjukdommer (særlig tyfoidfeber og malaria som bl. a. var knytta til kanaliseringsarbeidet). En del av ungdommen tålte ikke den nye friheten og gikk helt over styr.

Bl.a. derfor prøvde en å få tak i norske prester. Prester fikk ganske stor betydning i de første bosettingene. Det var ikke så mange norske prester som hadde lyst til å dra til Amerika, men noen av de som kom, grunnla aviser (1847-Nordlyset), bygde kirke (1845) og skoler. Den første var Johan Dietrichson som blei ganske omstridt. Med tida oppsto det en konflikt mellom haugiansk orienterte menigheter/prester og de med bakgrunn i Den tyske synode i St. Louis som var sterkt prega av bl.a. luthersk tenking om samfunnsordenen gitt av Gud. Dette ga seg utslag i ulik tilnærming til slavespørsmålet. Missouri (m/ St. Louis) var slavestat og synoden tenderte mot å godta slaveriet med en teologisk begrunnelse. Haugianerne var antiautoritære og holdt Kristus som ideal og hevda at ingen hadde rett til å eie et annet menneske.

Noen personer fra Buskerud som blei omtalt:

Haugianerne Tollef Bache (fra Uvdal, seinere Drammen) sendte sønnen over og Even Hegh (Lier) kom sjøl sammen med flere andre. Hans sønn, Hans Christian Heg blei leder for et regiment fra Wisconsin under borgerkrigen.

Brødrene Nattestad fra Veggli dro sammen med en stor del av befolkninga til Amerika sammen med ei gruppe tinndøler.

Fattiggutten Erik Ramstad fra Sigdal reiste aleine til Minnesota og måtte leite lenge etter ledig jord, men fikk i samarbeid med jernbanekongen James Hill anlagt en stasjon på eiendommen Minot i Nord Dakota der han også bygde skole og sjukehus. Vossingen Knute Nelson var for øvrig den nordmannen som nådde lengst i politikken.